

Samenwoonrelaties stabiel

Anouschka van der Meulen en Arie de Graaf

Op 1 januari 2005 telde Nederland bijna 750 duizend paren die niet-gehuwd samenwonen. Ten opzichte van 1995 is dit aantal met bijna 45 procent toegenomen. Van de paren die in het begin van deze eeuw ongehuwd zijn gaan samenwonen, verwacht bijna de helft niet te gaan trouwen. Voor vrouwen die in de jaren zeventig zijn gaan samenwonen en vervolgens met deze partner zijn getrouwd, was de scheidingskans maar liefst twee keer zo hoog als voor vrouwen die direct met de partner zijn getrouwd. Bij paren die in de jaren negentig zijn getrouwd, zijn de scheidingskansen van deze twee groepen naar elkaar toe gegroeid. Naarmate het samenwonen gebruikelijker is geworden, neemt de echtscheidingskans van paren die hebben samengewoond af.

Inleiding

Vroeger ging men in de regel pas na het huwelijk samenwonen. Ongehuwd samenwonen, al dan niet gevolgd door een huwelijk, was een zeldzaamheid. Begin jaren zeventig had van elke tien 20–24-jarige vrouwen die gingen trouwen, maar één ooit ongehuwd samengewoond. Het kwam slechts voor onder een kleine groep hoogopgeleide, progressieve en niet-religieuze jongeren (Latten, 2004). Tegenwoordig is het ongehuwd samenwonen niet meer weg te denken uit onze maatschappij. In de jaren negentig had al circa driekwart van de 20–24-jarige vrouwen die gingen trouwen eerder samengewoond. Het ongehuwd samenwonen wordt tegenwoordig meer en meer beschouwd als een manier om vorm te geven aan een ‘volwaardige’ relatie. Het kan de rol van het huwelijk (deels) vervangen.

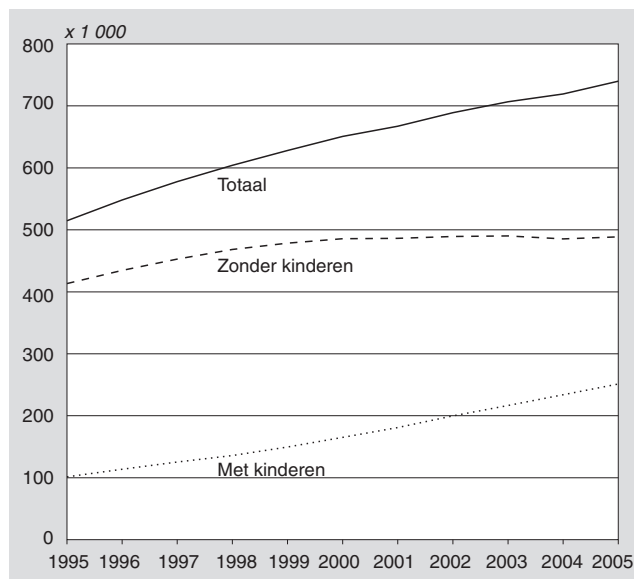
In dit artikel wordt de ontwikkeling van het ongehuwd samenwonen onderzocht. Dit wordt gedaan vanuit het gezichtspunt van de vrouw. Voor de vergelijkbaarheid van opeenvolgende generaties vrouwen is alleen gekeken naar de eerste relatie die een vrouw aangaat. Met relatie wordt in dit artikel bedoeld dat de vrouw gehuwd of ongehuwd gaat samenwonen. Lat-relaties worden buiten beschouwing gelaten.

Niet-gehuwd samenwonen

Niet-gehuwd samenwonen heeft de afgelopen decennia steeds meer terrein gewonnen. Het totaal aantal gehuwde paren is in de periode 1995–2005 vrijwel stabiel gebleven, op ruim 3,4 miljoen. Het aantal samenwonende niet-gehuwde paren is in dezelfde periode echter toegenomen met bijna 45 procent, van ruim 500 duizend naar 750 duizend (grafiek 1). Deze forse stijging houdt verband met het feit dat er tegenwoordig niet alleen vaker, maar ook langer dan vroeger niet-gehuwd wordt samengewoond. De stijging van het aantal niet-gehuwd samenwonende paren wordt de laatste jaren voornamelijk bepaald door paren

met kinderen. Dit hangt samen met het feit dat er langer niet-gehuwd wordt samengewoond. Niet-gehuwde paren trouwen steeds minder vaak wanneer er kinderen komen. De niet-gehuwde paren maken inmiddels 18 procent uit van alle paren.

1. Niet-gehuwd samenwonende paren, 1995–2005

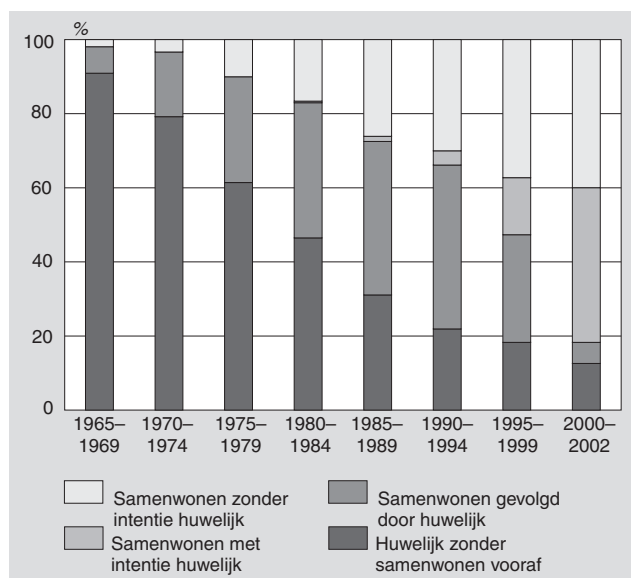

Huwelijk na samenwoonrelatie

Met behulp van informatie uit het Onderzoek Gezinsvorming zijn eerste relaties op te splitsen in drie verschillende groepen, te weten: samenwonen zonder plannen om te trouwen, samenwonen gevolgd door een huwelijk of plannen daartoe, en huwelijken zonder samenwonen vooraf. Eind jaren zestig trouwden negen op de tien vrouwen zonder eerst te hebben samengewoond (grafiek 2). Dit aandeel is sindsdien sterk gedaald. Tegenwoordig trouwt nog maar één op de tien vrouwen zonder vooraf te hebben samengewoond. Het merendeel gaat eerst ongehuwd samenwonen. Een deel van hen treedt later alsnog in het huwelijk of geeft aan dat in de toekomst te willen gaan doen. Een steeds groter wordend deel wenst echter ongehuwd te blijven samenwonen. Van de paren die eind jaren negentig ongehuwd zijn gaan samenwonen, heeft bijna de helft niet de intentie om (ooit) te gaan trouwen. Bij de ‘jonge’ samenwoonrelaties moet wel rekening worden gehouden met een grotere onzekerheid voor de toekomst dan bij de ‘oudere’ samenwoonrelaties. Intenties om wel of niet te gaan trouwen, kunnen bij deze jonge relaties immers nog veranderen.

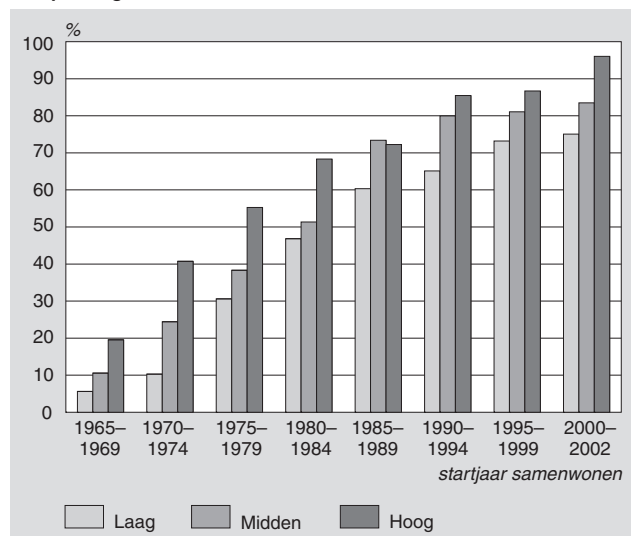
Het aandeel ongehuwde samenwoners is onder hoogopgeleide vrouwen die voor het eerst een relatie aangaan hoger dan onder laagopgeleide vrouwen (grafiek 3). Begin

2. Eerste relatievorm van vrouwen naar startjaar samenwonen

jaren zeventig zijn vier op de tien hoogopgeleide vrouwen gaan samenwonen, tegen slechts één op de tien laagopgeleide vrouwen. De verschillen tussen de aandelen ongehuwd samenwonenden naar opleidingsniveau zijn sindsdien wel iets kleiner geworden, maar nog altijd duidelijk aanwezig. Hoogopgeleide vrouwen zijn daarmee de voorlopers van het ongehuwd samenwonen. Aan het begin van deze eeuw gaat nog steeds een kwart van de laagopgeleide vrouwen die voor het eerst met hun partner gaan samenwonen direct het huwelijksbootje in, tegenover slechts één op de twintig hoogopgeleiden.

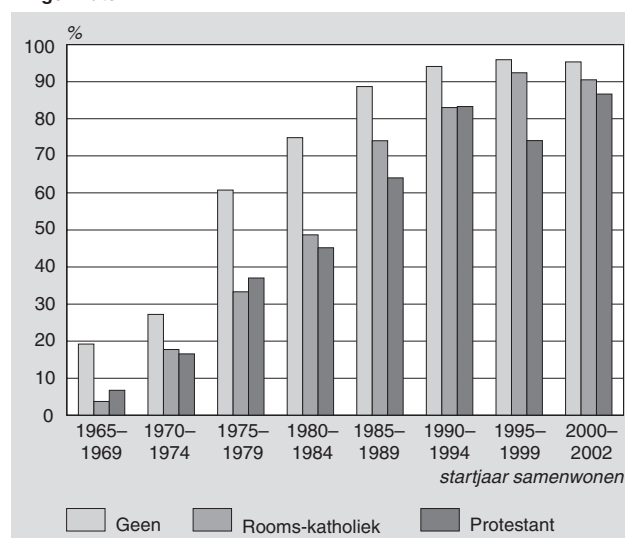
3. Aandeel ongehuwd samenwonende vrouwen in totaal aantal dat gaat samenwonen (ongehuwden + gehuwden), naar opleidingsniveau

Naast het opleidingsniveau heeft ook de kerkelijke gezindte invloed op de keuze voor ongehuwd samenwonen of trouwen. Vrouwen die zichzelf niet tot een kerkelijke gezindte rekenen, gaan gemiddeld vaker samenwonen met hun partner dan vrouwen die wél tot een kerkelijke gezindte behoren (grafiek 4).

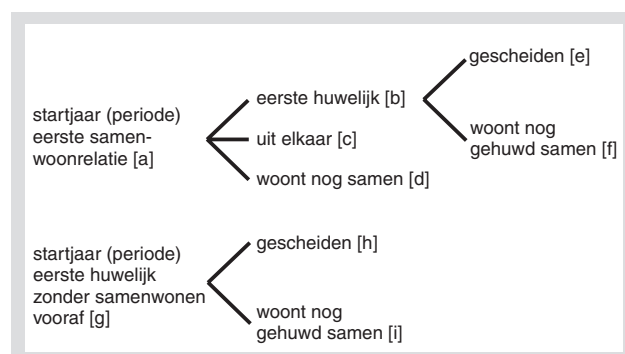
Begin jaren zeventig ging ruim één op de vier vrouwen zonder geloofsovertuiging samenwonen, en minder dan één op de vijf vrouwen mét geloofsovertuiging. Bij alle groeperingen is in de decennia daarna een sterke stijging waarneembaar van het aandeel vrouwen dat eerst ongehuwd gaat samenwonen. De verschillen zijn dan ook kleiner geworden. Bij de vrouwen die zichzelf rekenen tot de Nederlands hervormden of gereformeerden, treedt er aan het begin van deze eeuw echter nog altijd één op de tien direct in het huwelijk, terwijl bij vrouwen zonder kerkelijke gezindte trouwen zonder voorafgaand samenwonen bijna niet meer voorkomt.

4. Aandeel ongehuwd samenwonende vrouwen in totaal aantal dat gaat samenwonen (ongehuwden + gehuwden), naar kerkelijk gezindte

Stabiliteit van samenwoonrelaties

Als partners ongehuwd gaan samenwonen, kunnen er drie demografische transities plaatsvinden die betrekking hebben op de samenwoonrelatie. Partners kunnen gaan trouwen, ze kunnen uit elkaar gaan, of één van de partners kan komen te overlijden. Bovendien kunnen ze blijven samenwonen. Partners die getrouwd zijn, kunnen gaan scheiden of gehuwd blijven samenwonen. Deze transities zijn weergegeven in onderstaand schema. De situatie waarbij één van de partners komt te overlijden, zal hier verder niet worden besproken. De in het schema vermelde letters corresponderen met de nummers in de hiernavolgende grafieken 5 en 6.

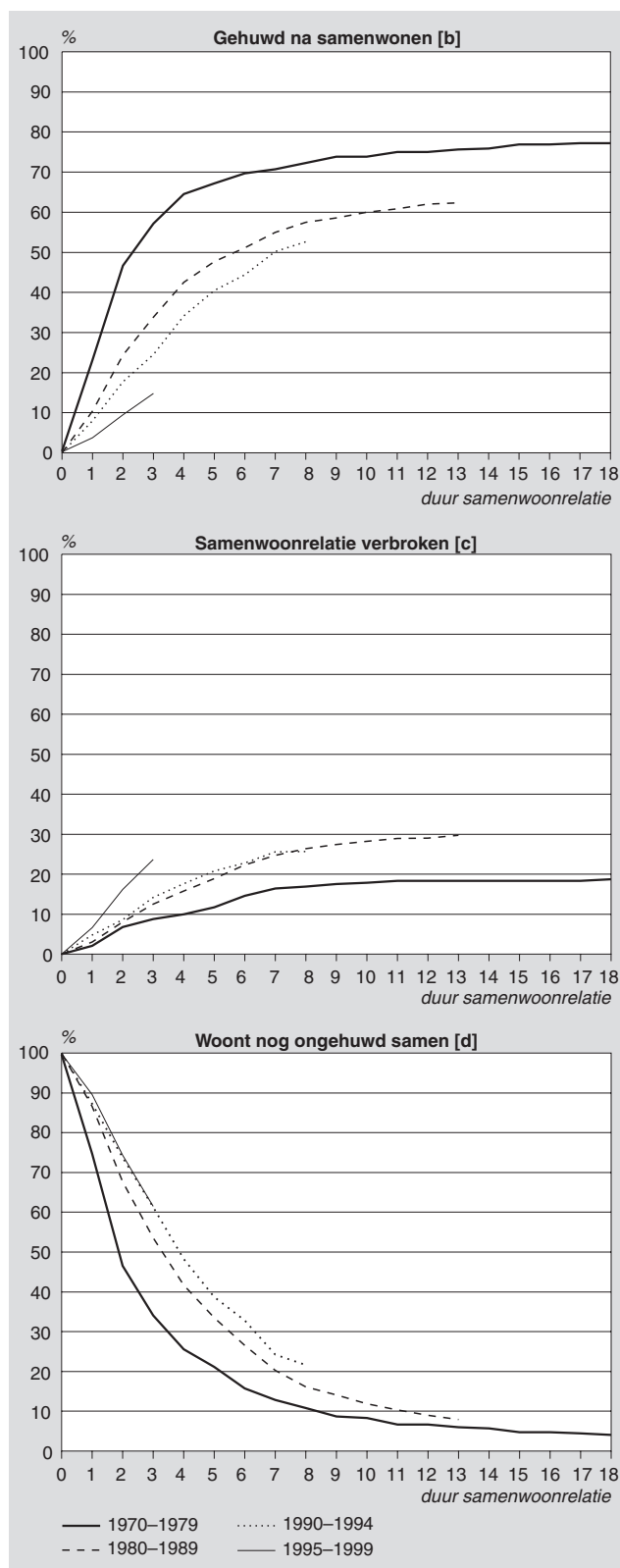

Van de vrouwen die in de jaren zeventig voor het eerst met hun partner ongehuwd zijn gaan samenwonen, is vier jaar later 65 procent met deze partner getrouwd en woont een kwart nog ongehuwd samen (grafiek 5, [b] en [d]). Bij samenwoonrelaties die begin jaren negentig zijn begonnen, is het aandeel dat tot een huwelijk leidt meer dan gehalveerd en blijkt nog bijna de helft ongehuwd met de partner samen te wonen. Vrouwen zijn sinds de jaren zeventig dus niet alleen vaker gaan samenwonen, maar hun samenwoonrelaties vóór omzetting naar een huwelijk duren ook langer. Daarentegen worden er tegenwoordig, in vergelijking met de jaren zeventig, ook meer samenwoonrelaties binnen vier jaar al weer ontbonden (grafiek 5, [c]). Minder dan vijf procent van de samenwoonrelaties die in de jaren zeventig en tachtig zijn begonnen, blijkt na 13 jaar nog samen te wonen met dezelfde partner. Verreweg de meeste partners zijn in die periode getrouwd, namelijk driekwart van het cohort jaren zeventig en bijna twee derde van het cohort jaren tachtig.

Van het samenwooncohort eind jaren negentig woont na drie jaar nog zo'n 60 procent ongehuwd samen. Van het toekomstig verloop van de samenwoonrelaties in dit cohort kan met behulp van grafiek 2 een schatting worden gemaakt. De populaties zijn niet helemaal vergelijkbaar, omdat op het moment van interview een groot deel van het samenwooncohort 1995–1999 zich al voorbij het derde jaar van de relatie bevindt en inmiddels al getrouwd of gescheiden kan zijn. De schatting geeft desondanks een indruk van de richting waarin het cohort zich zal gaan ontwikkelen. In 2003 zegt ruim twee derde van de vrouwen die eind jaren negentig zijn gaan samenwonen en die in 2003 nog steeds samenwonen dat zij geen plannen hebben om te trouwen. Het aandeel paren dat ongehuwd zal blijven samenwonen, zal voor dit cohort dus nog toenemen ten opzichte van voorgaande cohorten. Naar verwachting zullen maximaal twee op de vijf paren ongehuwd blijven samenwonen. Relatieverbreking zal dit aandeel nog enigszins verlagen.

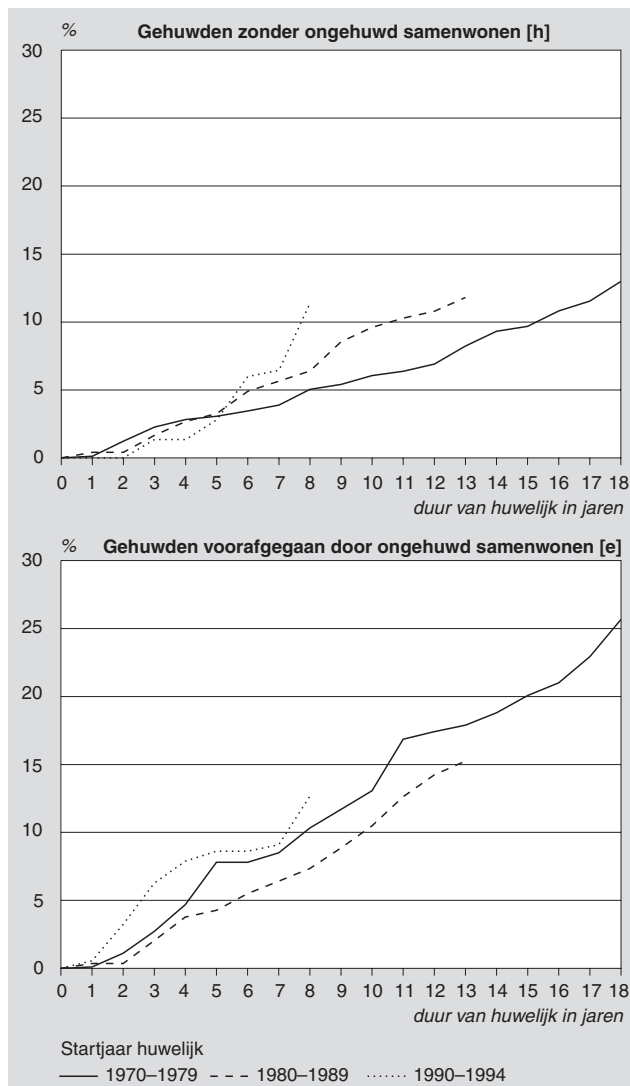
Nu er steeds meer wordt samengewoond voor het huwelijk, zou verwacht kunnen worden dat de huwelijken die gesloten worden na een samenwoonrelatie stabiel zijn dan huwelijken die niet vooraf zijn gegaan door ongehuwd samenwonen. De partners hebben immers een soort proefperiode gehad voordat zij voor meer vastigheid in de vorm van een huwelijk kozen. Aan deze verwachting blijkt echter niet door alle cohorten te worden voldaan. Van de vrouwen die in de jaren zeventig direct met hun partner zijn getrouwd, zonder voorafgaande samenwoonrelatie, is 13 procent binnen achttien jaar gescheiden (grafiek 6, [h]). Bij de vrouwen die in dezelfde periode zijn getrouwd, maar voorafgaand hieraan ongehuwd hebben samengewoond, is de scheidingsfrequentie maar liefst twee keer zo hoog (grafiek 6, [e]). Bij relaties die in de jaren tachtig zijn gestart, zijn de percentages naar elkaar toe gegroeid maar is nog steeds de scheidingskans van samenwoners iets hoger. Bij relaties van begin jaren negentig zijn de verschillen in de scheidingskansen vrijwel geheel verdwenen en zijn de percentages binnen acht jaar na start van het huwelijk bij direct gehuwde paren ongeveer even hoog als bij paren die eerst hebben samengewoond. De verklaring voor de hoge scheidingskansen onder de gehuwde paren die in de jaren zeventig eerst zijn gaan samenwonen ligt in het feit dat

5. Vrouwen die voor het eerst ongehuwd samenwonen, naar startjaar en duur samenwonen

deze paren verschillen van de paren die toen direct getrouwd zijn. De eerste groep had progressievere denkbeelden en stond toleranter tegenover het verbreken van een relatie. Naarmate het samenwonen gebruikelijker is geworden, neemt de echtscheidingskans van paren die hebben samengewoond af, omdat het om een minder selectieve groep gaat.

6. Vrouwen die voor het eerst een echtscheiding meemaken, naar startjaar eerste huwelijk en duur samenwonen

Verkering

Vrouwen die in de jaren zeventig zijn getrouwd, hebben gemiddeld iets meer dan drie jaar verkering gehad met hun partner vóór ze gingen trouwen (*staat*). Vrouwen die vóór het huwelijk eerst hebben samengewoond met hun partner, hebben met anderhalf jaar een veel kortere verkeringsduur. Wordt de duur van het samenwonen hierbij opgeteld, dan blijkt echter dat de gemiddelde relatieduur vóór het huwelijk even lang is als voor vrouwen die niet hebben samengewoond. Bij vrouwen die in de jaren negentig zijn getrouwd, is het beeld heel anders. De verke-

ringduur van vrouwen die zonder samenwonen in het huwelijk zijn getreden, is niet veranderd. De verkeringsduur van de vrouwen die voor het huwelijk ongehuwd hebben samengewoond, is echter toegenomen, en ook de duur van hun ongehuwd samenwonen is toegenomen. Deze laatste groep heeft nu een ‘proeftijd’ voor het huwelijk van bijna zeven jaar. In deze groep zijn de partners dus een langere periode samen geweest voor ze het besluit namen om in het huwelijk te treden. Zoals in de vorige paragraaf is vermeld, geeft dit echter niet de garantie dat deze huwelijken stabiel zijn dan huwelijken na een kortere periode van verkering.

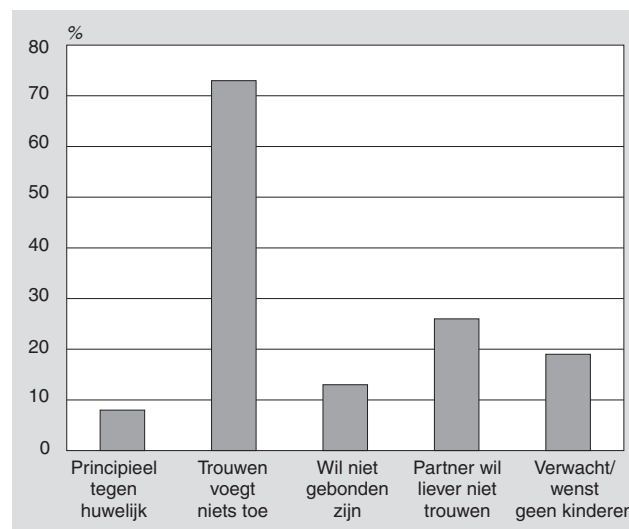
Redenen om niet te trouwen

Aan de vrouwen die in 2003 niet-gehuwd samenwoonden is gevraagd of ze nog zouden willen trouwen. Als zij deze vraag ontkennend beantwoordden, is hen ook gevraagd waarom ze dat dan niet zouden willen. Van hen antwoordt driekwart dat trouwen niets toevoegt aan de relatie. Dat de respondent principieel tegen het huwelijk is, wordt in iets minder dan één op de tien gevallen als antwoord gegeven.

Literatuur

Latten, J., 2004, Trends in samenwonen en trouwen. Bevolkingstrends 52(4), blz. 46–60.

7. Ongehuwde samenwoners die niet willen trouwen, naar reden

N.B. Respondenten konden meerdere redenen noemen. Daarom tellen de percentages per kolom niet op tot 100.

Staat

Gemiddeld aantal jaren tussen ontmoeting partner en eerste huwelijk of samenwonen voorafgaand aan eerste huwelijk

Periode huwelijksluiting	Huwelijk zonder samenwonen vooraf	Huwelijk vooraf gegaan door samenwonen	
		relatieduur vóór samenwonen	totale relatieduur voor huwelijk
1970–1979	3,2	1,5	3,1
1980–1989	3,6	2,2	4,8
1990–1999	3,1	2,8	6,9

Onderzoek Gezinsvorming

De cijfers in dit artikel zijn grotendeels gebaseerd op het Onderzoek Gezinsvorming 2003 (OG2003) van het CBS. Dit onderzoek, dat om de vijf jaar wordt gehouden, heeft plaatsgevonden in de periode februari tot en met juni 2003. Aan dit onderzoek hebben 3,9 duizend mannen en 4,2 duizend vrouwen geboren in de periode 1940–1984 deelgenomen. Doel van het Onderzoek Gezinsvorming is informatie te verzamelen over het verloop van de relatie- en gezinsvorming in Nederland en de achtergronden daarvan.

Kerkelijke gezindte

In het OG2003 is aan respondenten gevraagd tot welke kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering zij zich rekenen. Tevens is informatie ingewonnen over de kerkelijke gezindte van de ouders van de respondent toen deze nog in het ouderlijk huis woonde. Gegeven de ontkerkelijking in de loop van de tijd, is bij de presentatie van grafiek 4 gekozen voor een indeling naar de kerkelijke gezindte van de moeder van de respondent, omdat deze variabele een betere proxy vormt van de kerkelijke gezindte van de respondent ten tijde van de relatievorming. De kerkelijke gezindte van de respondent is immers een waarneming op het moment van interview in 2003.

Onderwijsniveau

Voor het onderwijsniveau wordt in dit artikel gebruik gemaakt van de indeling in laagopgeleiden, middelbaar opgeleiden en hoogopgeleiden. Tot de laagopgeleiden behoren personen met uitsluitend basisonderwijs of een vmbo-opleiding. Tot de middelbaar opgeleiden behoren personen met een havo-, vwo- of mbo-opleiding. Tot de hoogopgeleiden behoren personen met een hbo- of universitaire opleiding. De opleiding is bepaald aan de hand van het hoogst behaalde onderwijsniveau of, voor degenen die tijdens het moment van interview nog onderwijs volgden, het niveau dat men toen volgde.